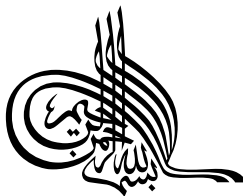

كورتيا

جهق و تايين باوهريي

- * كىتەب: كورتىيا چەق و تايىن باۋەرىيى
- * نقيسەر: تەحسىن ئىبراھىم دۆسكى
- * كۆمپيۇتەر: تەحسىن ئىبراھىم دۆسكى
- * بەرگ: بەيار جەمىل
- * چاپا ئىككى ۲۰۱۲ ، چاپخانىيا ھاوار دھۆك
- * ھژمارا سپارتنى ل پەرتۆكخانىيا بەدرخانىيان (۲۱۳۴)

(۲)

ژ وهشائين پهرتوكانهيا نوورسي - دهوك

كورتيا

چهق و تايين باوهريي

نقيسنا

ئهبولقاسم عومهرئ كهرخئ

(ل سا ۶۹۹ مشختئ مريه)

وهرگيرانا

تهحسين ئيبراهيم دوسكئ

پیشگوئن

حهمد وسوپاسی بو خودایئ ههمی عالمی بن، وصهلات وسهلام ل سهر سهرورهئ پیغه مبهران موحه ممدی بن، نهوئ خودئ هنارتی دا بو مروشان ههمیبان بته دهلیل ورپهر، و ل سهر بنه مال وههقال ودویکه فتیبین وی..

ژ تشتین فهره ل سهر خودان باوهران کو نهو هژمارا چهق وتایین باوهریی بزنان، دا ههر ئیک ژ وان بزانت کانئ هه تا چ رادده باوریا وی یا تمام ودورسته، وههر ژ بهر قئ چهنئ د کهفن دا زانایین نیسلامی گرنگی دایه قئ مهسهلی وکتیب ل سهر داناینه، وئیک ژ ناقدارترین کتیبین ل دور قئ بابتهتی هاتینه نقیسین کتیبنا (شعب ایمان)ه، نهوا زانایئ مهزن نیمام نهبوو بهکر نهحمه دئ کورئ حوسهینی بهیهقی (نهوئ ل ساللا ۴۵۸ مشهختی مری) دانای، کو تیدا ل دویف وان ههیسین پیروژ چووی یین پیغه مبهری -سلافت لی بن- تیدا بهحسی چهق وتایین باوهریی کری، و ژ بهر گرنگییا قئ کتیبی گهلهک زانایین پشی وی خهم ژ کتیبنا وی خواریه، وئیک ژ وان زانایان نهبولقاسم عومهرئ کهرخی بوو نهوئ ل ساللا (۶۹۹) مشهختی مری، دهمی هاتی وهف کتیبه کورترکی، و ب تنی چهق وتایین باوهریی ئیک ئیکه هژمارین، وههر ئیکئ چهند دهلیله کتین کورت ل سهر بیناین، بو هندی دا ههر کهسهک ب وان ناگهدار بت، وبهرگره بانی بکهت کول نک خو پیدا بکهت..

و ژ بەر مفايی ئی کتیبی بی مەزن، د گەل کورتییا وی مە قیا ئەم ژى ژ لایى خوۆ ئە وی وەرگپینه سەر زمانى کوردی، دا مفا ژى بیته دیتن، هیثییا مە ژ خودی ئەوه ئی کارى بو مە ب خیر بنقیست، ویکهته د تەرازییا کارین مە دا ل ئاخرهتی، و خودی خیرا ئان هەردو زانایان ژى مەزن بکەت، و خودی رەحمی ب هەر ئیکی بیهت بی د پشت مە را دو عایا خیری بو مە بکەت.

و ل بەراهی و دویماهییی حەمد بو خودی بن.

تەحسین دۆسکی
 دھۆک ل ۱۴۳۳/۲/۶ مشەختی

باوهری چند چهقه؟

د حه‌دیسه‌کا دورست دا یا بوخاری و موسلم ژ نه‌بوو هورده‌ری شه‌دگوه‌یزن، هاتییه‌ کو باوهریی شیست و تشته‌ک، یان حه‌فتی و تشته‌ک چه‌ق هه‌نه، پیغه‌مبه‌ر سلاف لی بن دبیت‌ت:

﴿الإيمان بضع وستون - أو بضع وسبعون شعبة - أعلاها قول لا إله إلا الله، وأدناها إمطة الأذى عن الطريق، والحياء شعبة من الإيمان﴾.

یه‌عنی: باوهری شیست و تشته‌ک یان حه‌فتی و تشته‌ک چه‌قن، چه‌قی ژ هه‌مییان بلندر گوتنا (لا إله إلا الله)، و چه‌قی نزمتر لادانا نه‌خوشیییه ژ ریکی، وشهرم چه‌قه‌که ژ باوهریی.

قیجا ئەف هه‌ر حه‌فتی و تشته‌ک چه‌قه‌ چنه؟

به‌رسف د فان به‌رپه‌رین بیت دا دئی ئاشکه‌را بت.

چھق تیکل باوہرییا ب خودی

ودھلیل ل سہر قی چہندی گوتنا خودیہ: ﴿وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ﴾ و خودان باوہر، ہمی باوہریی ب خودی دینن. ہر و ہسا گوتنا خودی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ﴾ گہلی نہوین باوہری ئینای بہردہوام بن ل سہر باوہرییا ب خودی.

وبوخاری وموسلم ژ نہوو ہوہیرہی قہدگوہیتن، دبیترت: پیغہمبہری -سلاٹ لی بن- گوت: ﴿أَمَرْتُ أَنْ أَقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَقُولُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فَمَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فَقَدْ عَصَمَ مِنْ نَفْسِهِ وَمَالِهِ الْإِبْحَقَّةَ وَحَسَابَهُ عَلَى اللَّهِ تَعَالَى﴾ یہعنی: خودی فرمان ل من کریہہ کو نہز شہری خہلکی بکہم حہتا نہو بیتن: لا إله إلا الله، و ہچیی بیترت: لا إله إلا الله، نہوی نہفسا خو و مالی خو ژ من پاراست، ب حقی وی نہبت، وحسیبا وی ل سہر خودیہ.

وموسلم ژ عوثمانی قہدگوہیترت، دبیترت: پیغہمبہری -سلاٹ لی بن- گوت: ﴿مَنْ مَاتَ وَهُوَ يَعْلَمُ أَنَّ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ﴾ یہعنی: ہچیی بمرت و نہو بزانت کو خودایہکی ب تنی ہہیہ دی چتہ بہحہشتی.

و ژ قی چہندی، ہر و ہسا ژ وی حہدیسا مہ ل سہری ئینای دئیتہ زانین کو باوہری ئینانا ب پھیقا (لا إله إلا الله) ٹانکو: ئەللاھ ب تنی خودایہ حہق، و ژ وی پیقہتر چو خودایین راست و دورست نینن، بلندترین چھقی باوہرییہ..

چه قی دویا و سییا و چاری

باوهرییا ب ملیاکهت و کیتاب و پیغهمبه ران

وده لیلی قی چه ندنی نایه تا بو رییه: ﴿والمؤمنون كل آمن بالله وملائكته وكتبه ورسله﴾ و خودان باوهر، هه می باوهرییا ب خودی و ملیاکهت و کیتاب و پیغهمبه رین وی دئینن.

و گوتنا خودی: ﴿يا أيها الذين آمنوا آمنوا بالله ورسله والكتاب الذي نزل على رسوله والكتاب الذي أنزل من قبل﴾ گه لی ئه وین باوهری ئینای، به رده وام بن ل سهر باوریا خو ب خودی و پیغهمبه ری وی، ووی کیتابا وی بو پیغهمبه ری خو ئینایه خواری، وئو کیتابا به ری ژی وی ئینایه خواری.

و هدیسا عومه ری کوری خه ططابی ئهوا بوخاری و موسلم ژنی فه دگوهیزن، و تیدا هاتییه کو جبریلی -سلاط لی بن- پسیرا باوهرییا ژ پیغهمبه ری -سلاط لی بن- کر، ئینا وی گوت: ﴿ان تؤمن بالله وملائكته وكتبه ورسله﴾ کو تو باوهرییا ب خودی و ملیاکهت و کیتاب و پیغهمبه رین وی بینا.

چه قی پینچا

باوهرییا ب قهده را خودی

ئانکو مروقی باوهری ههبت کو ههر تشته کی چی دبت یی خوش بت یان یی نه خوش بت، ب تهقدیرا خودییه، و چو تشت بیی وی چی نابت، ئهو ب ههر

تسهکی بی ناگهداره. ودهلیل ل سهر ئی چهندی گوتنا خودییه: ﴿ قل کل من عند الله ﴾ یهعنی: تو بیژره ههر تشتهکی ب سهری ههوه بیت نهو ژ نک خودییه.

وحه دیسا بوخاری وموسلمی نهوا نهبوو هوریره شه دگوهیت، دبیزت: پیغه مبهری -سلاف لی بن- گوت: ﴿ احتج آدم وموسی، فقال موسى: یا آدم، أنت أبونا، خيبتنا وأخرجتنا من الجنة. فقال له آدم: یا موسى، اصطفاك الله بكلامه، وخط لك التوراة بيده، أتؤمني على أمر قدره الله عليّ قبل أن يخلقني بأربعين سنة؟ قال: فحج آدم موسى ﴾ یهعنی: ئاده می وموسای دان وستاندن دکر، موسای گوت: نهی ئاده م، تو بابی مهیی، ته نه م شهر مزارکین، و ژ به حهشتی ئیناینه در، ئینا ئاده می گوته وی: نهی موسا، خودی ب گوتنا خو تو هلیژارتی، و ب دهستی خو تهورت بو ته نفیسی، نهری تو سهره تشهکی لومه من دکهی خودی نهو ل سهر من نفیسیبوو بهری کو نهو من بنافرینت ب چل سالان؟ هنگی ئاده م شیا موسای.

چھ قلا شهشا

باوهرییا ب روژا قیامهت

وباوهرییا ب روژا قیامهت، یان روژا دویماهییی نهوه مروقی باوهری ههبت کو نهقی دنیا یا نه م تیدا دژین دویماهییهک بو ههیه، وروژهک دی ئیت نهو نامینت، وروژهکا دی د دویش دا دی ئیت مری هه می تیدا دی رابنه شه، وحسیب دی د گهل ئیته کرن.. ودهلیل ل سهر ئی چهندی گوتنا خودییه: ﴿ قاتلوا الذین لا یؤمنون بالله ولا بالیوم الآخر ﴾ یهعنی: هوبن شهری وان بکهن یین باوهرییی ب خودی وروژا دویماهییی نائین.

وبوخاری وموسلم ژ نهبو هورهیره ی قه دگوهیزن، دبیت: پیغه مبهری -سلاف لی بن- گوت: ﴿وَلْتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَقَدْ نَشَرَ الرَّجُلَانِ ثَوْبَهُمَا بَيْنَهُمَا فَلَا يَتَبَايَعَانِهِ، وَلَا يَطُوبِيَانِهِ، وَلْتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَقَدْ انْصَرَفَ الرَّجُلُ بِلَبَنِ لِقِحْتِهِ فَلَا يَطْعُمُهُ، وَلْتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَهُوَ يَلِيطُ حَوْضَهُ فَلَا يَسْقِي فِيهِ، وَلْتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَقَدْ رَفَعَ أَحَدُكُمْ أُكْلَتَهُ إِلَى فِيهِ فَلَا يَطْعُمُهُ﴾ به عنی: سویند بت قیامت دئی رابت ودو زهلامان کراسی خو (پاتهیی خو) یی قه کری وئهو نه دگههن وی بکرن و بفرۆشن، ونه دگههن وی بیچن، وسویند بت قیامت دئی رابت وزهلامی شیرئ حیشترا خو یی دۆتی وبرئ و ناگههت قهخوت، و قیامت دئی رابت وزهلامی برکا خو یا ناماده کری و ناگههت ئافدانی ژئ بکعت، و قیامت دئی رابت وئیک ژ ههوه پاریبی خو یی بریبه بهر دهقی خو و ناگههت بخۆت.

ومعنا فی حه دیسی ئهوه رۆژا قیامه تی ب خافله تی و ب لهز قه دئیت، بیی مروقی به رهه ثییا خو بو کرت.

جه قی حهفتا

باوهرییا ب رابوونا پشتی مرئ

ژ بهر گوتنا خودئ: ﴿زعم الّذین کفروا أنّ لن یبعثوا قل بلی و ربی لتبعثن﴾ ئهوین باوری نه ئینای ژ دره و دبیتزن کو ئهو پشتی مرئ نائینه راکرن، تو -ئهی موحه ممه د- بیژه: به لی، سویند ب خودایی من، هوبن دئی ئینه راکرن. وگوتنا خودئ: ﴿قل الله یحییکم ثم یمیتکم ثم یمعکم إلى یوم القیامة لا ریب فیهِ﴾ تو -ئهی موحه ممه د- بیژه: خودئ ههوه زیندی دکعت، پاشی ههوه دمرینت، پاشی ئهو ههوه بو رۆژا قیامه تی یا گومان تیدا نه کوم دکعت.

وحهديسا جبريلي، يا بوخاري وموسلم ژ عومهرى شه دگوهيزن، وتيدا هاتيبه:
 ﴿أَنْ تَوَمَّنْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَابْعَثْ مِنْ بَعْدِ الْمَوْتِ وَالْقَدْرَ كُلَّهُ﴾
 باوهرى نهوه تو باوهريبي ب خودي وملياكهت و كيتاب و پيغهمبهرين وي بيني،
 و ب رابوونا پشي مرنئي، و ب قهدهري هميبي.

چهقاي جهشتاي

باوهرييا ب كو موبوونا مرو فان بو جهشراي

پشتاي رابوونا وان ژ مرنئي

پشتي خودايي مهزن ل رورژا دويماهيبي همي مرو فان ژ مرنئي رادكهته فه،
 نهو وان ل جههكي كوم دكهت دا كو حسيبي د گهل وان بكهت، ونه قئ كومكرني
 ب عهدهبي دبيژني: (جهشرا). و باوهري ئينانا ب جهشري زي چهقهكه ژ چهقين
 باوهرييا موسلماني، و گلهك دهليل ل سهر قئ چهندي ههنه، ژ وان:

گوتنا خودي: ﴿أَلَا يَظُنُّ أُولَئِكَ أَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ لِيَوْمٍ عَظِيمٍ يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ
 الْعَالَمِينَ﴾ يهعني: نهرئ ما نهو هزر ناكهن كو نهو ل رورژهكا مهزن دي ژ مرنئي
 ئينه راکرن، رورژا مرو ف بو خودايي همي چيكربيان رادبنه فه؟

ههر وهسا حهديسا عهبدللاهي كورئ عومهرى -خودئ زي رازي بت- نهوا
 تيدا هاتي: ﴿يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ حَتَّىٰ يَغِيبَ أَحَدَهُمْ فِي رَشْحِهِ إِلَىٰ أَنْصَافِ
 أُذُنَيْهِ﴾ مرو ف بو خودايي عاله مئ دئينه راکرن، حهتا ئيك ژ وان حهتا نيشا
 گوهين خو دميينته د ناف خو هي را.

جهنم

باوهرییا ب بهحشت و جهنم

کو بهحشت ل رۆژا دویماییی دئی بته جهنم خودان باوهریین چاک، وجههنم دئی بته جهنم کافر و بی باوهران، ژ بهر گوتنا خودی: ﴿بَلَىٰ مَنْ كَسَبَ سَيِّئَةً وَأَحَاطَتْ بِهِ خَطِيئَتُهُ فَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ. وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ (البقرة: ۸۱-۸۲) یه عنی: ههر کهسه کی خرابییه کی بکمت، وگونهها وی دۆری لی بگرت، نهو خودانین ناگرینه ههر وههر دئی تیدا مینن، نهوین باوهری نینای وچاکی کرین نهو خودانین بهحشتینه ههر وههر دئی تیدا مینن.

و ژ بهر چه دیسا کورئ عومهری نهوا بوخاری وموسلم ژئ فه دگوهیزن، کو تیدا هاتییه: ﴿إِن أَحَدُكُمْ إِذَا مَاتَ عَرَضَ عَلَيْهِ مَقْعَدُهُ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ، إِنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَمِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ، وَإِنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ فَمِنْ أَهْلِ النَّارِ، هَذَا مَقْعَدُكَ حَتَّىٰ يَبْعَثَكَ اللَّهُ تَعَالَىٰ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ یه عنی: ئیک ژ ههوه نه گهر مر جهنم وی سپیده وئیقاری بو وی دئیته نیشادان، نه گهر نهو بهحشتی بت جهنم وی د ناه بهحشتیان دا دئی نیشا دن، ژ خو نه گهر نهو ژ جهنم میان بت، جهنم وی د ناه جهنم میان دا دئی نیشا دن، دئی بیژنی: نهفه جهنم تهیه هتا رۆژا قیامه تی خودی ته دبه تی.

چهقار دهه قیانا خودی

خودایی مهزن د نایه کی دا دبیت: ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَندَادًا يَجُونَهُمْ كحِبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدَّ حُبًّا لِلَّهِ﴾ (البقرة: ۱۶۵) یه عنی: د ناڅ مرؤقان دا هندهک هه نه ژ بلی خودی هندهک هه قپشکان بو وی د پهرستنې دا ددان، وهسا هه ژ دکن، کا چاوا هه ژ خودی دکن، وئوین باوهری ئینای پتر هه ژ خودی دکن.

و ژ بهر هه دیسا نه هسی کوړی مالکی، ئهوا بوخاری وموسلم ژئ شه دگوهرن، وتیدا هاتیبه: ﴿ثَلَاثٌ مِّنْ كُنْ فِيهِ وَجَدِ مِّنْ حَلَاوَةِ الْإِيمَانِ: أَنْ يَكُونَ اللَّهُ وَرَسُولَهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا، وَأَنْ يُحِبَّ الْمَرْءَ لَا يُحِبُّهُ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنْ يَكْرَهُ أَنْ يَعُودَ فِي الْكُفْرِ بَعْدَ أَنْ أَنْقَذَهُ اللَّهُ مِنْهُ كَمَا يَكْرَهُ أَنْ تَوْقِدَ لَهُ نَارٌ فَيَقْذِفَ فِيهَا﴾ سې تشته هه نه هه چیبی ئهول نک وی هه بن ئهو دئ پی تام که ته شریبیا باوهری: کو خودی وپیغه مبهری وی ل نک وی ژ هه تشته کی دی خوشقیتر بن، وکو ئهو هه ژ که سه کی بکهت نه ژ بهر تشته کی ب تنی ژ بهر خودی نه بت، وکو ئهوی پی خوش نه بت ل کوفری بزقرت کانې چاوا وی پی خوش نینه ناگرهک بو وی بیته هلکرن وئو بیته هاقتین د ناڅ دا.

مه عنا: قیانا خودی، ویا پیغه مبهری وی ژئ، پتر ژ هه تشته کی دی، چهقه که ژ چهقین باوریی.

چه قایل یازدای

ترسا ژ خودای

خودایی مهزن دبیثرت: ﴿فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ (آل عمران: ۱۷۵) یه‌عنی: هوبن ژ وان نه‌ترسن و ژ من بترسن نه‌گهر هوبن دخودان باوهرن. وئهف نایه‌ته هندئ دگه‌هینت کو‌ئو که‌سئ ژ خودئ نه‌ترست، باوهرییا وی یا دورست نینه.

ویبغه‌مبهر -سلاف لی بن- د‌گوتنه‌کا خو‌دا دبیثرت: ﴿لَوْ تَعْلَمُونَ مَا أَعْلَمَ لَضَحِكْتُمْ قَلِيلًا وَلَبْكِتُمْ كَثِيرًا﴾ نه‌گهر هوبن وی بزانه یا نه‌ز دزانه، هوبن کیم دا که‌نه که‌نی وگه‌له‌ک دا که‌نه گری.

چه قایل دوازدا

هیقییا ژ خودای

خودایی مهزن دبیثرت: ﴿قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾ (الزمر: ۶۵) یه‌عنی: تو -ئه‌ی موحه‌ممه‌د- بیژه وان به‌نییین من یین زیده ب‌ناف‌گونه‌هی فه‌چووبن، هوبن ژ ره‌حما خودئ بی‌هیقی‌نه‌بن، هندئ خودیبه‌گونه‌هان هه‌مییان ژئ‌دبه‌ت، هندئ خودیبه‌گه‌له‌ک بی‌گونه‌ه ژبیر و‌دلوقانه.

وبوخاری وموسلم ژ ئەبوو ھورەیرە ی قەدگۆھیزن، دبیتت: پیغەمبەری -سلاف لى بن- گۆت: ﴿لَوْ يَعْلَمُ الْمُؤْمِنُ مَا عِنْدَ اللَّهِ مِنَ الْعُقُوبَةِ مَا طَمَعَ بِجَنَّتِهِ أَحَدٌ، وَلَوْ يَعْلَمُ الْكَافِرُ مَا عِنْدَ اللَّهِ مِنَ الرَّحْمَةِ مَا قَنَطَ مِنْ جَنَّتِهِ أَحَدٌ﴾ یەعنی: ئەگەر خودان باوەر بزانت چەند عقوبە ل نک خوئی ھەییە کەسى ھیقیبا بەحەشتی نەدکر، و ئەگەر کافر بزانت رەحما خودی چەندە کەس ژ بەحەشتی بی ھیقی نەدبوو.

چەقلا سیزدای

مروؤف خو بەیلنە ب ھیقیبا خودای قە

خودایی مەزن دبیتت: ﴿وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ﴾ (التغابن: ۱۳) یەعنی: خودان باوەر بلا خو بەیلنە ب ھیقیبا خودی قە. و د ئایەتەکا دی دا دبیتت: ﴿وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ (المائدة: ۲۳) یەعنی: ھوین خو ب ھیقلنە ب ھیقیبا خودی قە ئەگەر ھوین خودان باوەر بن.

و د حەدیسە بوخاری وموسلمی دا ئەوا عەبدللاھی کورئی عەبباس قەدگۆھاستی ھاتیبە دەمی پیغەمبەری سلاف لى بن بەحسە حەفتی ھزار کەسان کری کو دچنە بەحەشتی بی حسیب، ھندەکان پسیار کر: ئەو کینە؟ پیغەمبەری -سلاف لى بن- گۆت: ﴿... وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ﴾ و ئەو ئەون یین خو دەیلنە ب ھیقیبا خودی قە.

چه‌قلی چاردلی

قیانا پیغهمبه‌ری - سلاف لی بن-

ژ بهر چه‌دیسا ئەنەسی ئەوا بوخاری و موسلم ژئ قەدگوهیژن، وتیدا هاتییه:
 ﴿لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ أَكُونَ أَحِبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَالِدِهِ وَوَلَدِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ﴾ یه‌عنی:
 ئیک ژ هه‌وه باوه‌رییی نائینت هه‌تا ئەز ل نک وی خوشتقیتر بم ژ بابی وی
 وکوری وی و مرۆفان هه‌مییان.

بوخاری و موسلم ژ ئەنەسی قەدگوهیژن، دبیتژت: زه‌لامه‌کی گۆته پیغهمبه‌ری
 -سلاف لی بن-: قیامه‌ت که‌نگییه؟ وی گۆتی: ما ته‌چ بو ناماده کرییه؟ وی
 گۆت: من گه‌له‌ک پۆژی و خیر بو ناماده نه‌کرینه، به‌لی ئەز هه‌ز ژ خودی
 و پیغهمبه‌ری وی دکهم، پیغهمبه‌ری -سلاف لی بن- گۆتی: تو دئ د گه‌ل وان بی
 بی تو هه‌ز ژئ دکه‌ی.

چه‌قلی پازدلی

مه‌زنکرنا پیغهمبه‌ری - سلاف لی بن-

مه‌زنکرنا و پڕیزگرتنا پیغهمبه‌ری -سلاف لی بن- ویا سوننه‌تا وی پشتی وی،
 ئیک ژ چه‌قین باوه‌رییه، خودی مه‌دحین وان دکه‌ت یین باوه‌رییی ب پیغهمبه‌ری
 -سلاف لی بن- دئینن، و قه‌دری وی دگرن، و پشته‌فانییا وی دکهن، و دبیتژت:
 ﴿قَالِدِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ﴾.

ومہزنکرن دہرہجہہکا بلندترہ ژ فیانئ، چونکی دبت مروقی ئیک بقیئت بہلئ وی مہزن نہکەت، ومہزنکرنا پیغہمبہری -سلاٹ لی بن- دقیئت ژ توخوبیئن شہرعی دہرباز نہبت، کو بیتہ تشتہکی نہ بی دورست.

چھقار شازدئ

رژدبیا مروقل ل سہر دینئ

حەتا بگہتہ وئ دہرہجئ ئەو حەز بکەت بیتہ ہاقبتن د ناگری دا و ل کوفری نہزقرت، ژ بہر حەدیسا ئەنەسی ئەوا بوخاری وموسلم فەدگوہیزن، وتیدا ہاتیہ: ﴿ثَلَاثَ مَنْ كُنَ فِيهِ وَجَدَ مِنْ حَلَاوَةِ الْإِيمَانِ، .. وَأَنْ يَكْرَهُ أَنْ يَعُودَ فِي الْكُفْرِ بَعْدَ أَنْ أَنْقَذَهُ اللَّهُ مِنْهُ كَمَا يَكْرَهُ أَنْ تُوَقَّدَ لَهُ نَارٌ فَيَقْذَفَ فِيهَا﴾ یەعنی: سئ تشت ہەنہ ہەچیئ ئەو ل نک وی ہەبن ئەو دئ پی تام کەتہ شربنییا باوہری.. وئیک ژ وان: وی پی خوش نہبت ل کوفری بزقرت کانئ چاوا وی پی خوش نینہ ناگرەک بو وی بیتہ ہلکرن وئو بیتہ ہاقبتن د ناف دا.

چھقار ہەقدئ

داخوازکرنا زانینئ

وزانینا ژ ہەمیئ گرنگتر ئەوہ یا خودئ ب مروقی ددەتہ ناسین، ووی تشتی ژ نک وی ہاتی، وئو پیغہمبہری وی ہنارتی د گەل دین وشربەتی پی ہاتی.

وئەگەر ئەم بەرئ خوۆ بدەینە ئایەتین قورئانی و حەدیسین پیغەمبەری -سلاف لئ بن- دئ بینین ئەو دتژینە ژ وان دەقین قەدر و بهایی زانایان بەرچاڤ دکەن، وەکی بو نمونە:

﴿إِنَّمَا يُخَشَى اللَّهُ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ﴾ (فاطر: ۲۸) یەعنی: هەما عەبدین خودئ یین زانا ژ وی دترسن.

و ﴿يَرْفَعُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ﴾ (المجادلة: ۱۱) خودئ وان بلند دکەت یین باوهری ئینای، وئەوین زانین بو هاتییه دان ئەو دەرەجین وان هیشتا بلندتر لئ دکەت.

چەقە هەژدای

بەلافکرنا زانین

وکانی چاوا خواستنا زانینی چەقەکە ژ چەقین باوهریی، وەسا بەلافکرنا زانینی ژێ چەقەکی باوهریی، و بوخاری و موسلم هەردو ژ پیغەمبەری -سلاف لئ بن- قەدگوهیژت، کو وی ل دەمی حەجا خاترخواستنی خوتبەیهک ل (مینایی) خواندی گۆت: ﴿أَلَا لِيُبَلِّغَنَّ الشَّاهِدُ مِنْكُمْ الْعَائِبَ، فَلَعَلَّ مِنْ يَلْبُغُهُ يَكُونُ أَوْعَى لَهُ مِنْ بَعْضٍ مَنْ سَمِعَهُ﴾ بلا ئەوی ئامادە قئ گۆتنا من بگەهینتە وی یئ نەئامادە، چونکی بەلکی کەسەکی ئاخفتن بگەهتی باشتر تی بگەهت ژ وی یئ گوھ لئ بووی.

و ژ مالکی کوپئ دیناری دئیتە قەگواستن، دبیژت: ئەو کەسی داخوازا زانینی بکەت دا کاری پئ بکەت، زانینا وی دئ شکاندن و (تەواضعی) ل نک

پهيدا كهت، وئەوئ زانينى بۆ ھندى نەخوازت كو كارى پى بكهت، ئەو دى دىن دىن
بلندى وھۆمەزنكرنى ل نك وى پهيدا كهت.

چەقئ نۆزدئ

مەزنكرنا قورئانئ

ومەزنكرنا مرؤقى بۆ قورئانئ ب ھندى دىت مرؤف خۆ فير بكهتە خواندنا
وى، ووى نيشا خەلكى بدەت، وكارى پى بكهت، وقەدر وبھايى مرؤقين
قورئانئ ژى بزانت.

بوخارى ژ ئىمام عوئمانئ قەدگوهيژت، دىيژت: پيغەمبەرى -سلاڤ لى
بن- دىيژت: ﴿خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ﴾ يەئنى: باشتري ھەو ھەو ھەو ھەو
خۆ فيرى قورئانئ بكهت، ووى نيشا خەلكى ژى بدەت.

وموسلم ژ ئىمامى عومەر قەدگوهيژت، كو پيغەمبەرى -سلاڤ لى بن-
گوتىيە: ﴿إِنَّ اللَّهَ يَرْفَعُ بِهَذَا الْكِتَابِ أَقْوَامًا وَيَضَعُ بِهِ الْآخَرِينَ﴾ يەئنى: ھندى خودىيە
ھندەك كەسان ب قى قورئانئ بلند دكەت، وھندەكىن دى پى نزم دكەت.

چەقئ بيستئ

خوپاقركرن

ژ بەر ھەديسا ئەبوو مالكى ئەشعەرى ئەوا موسلم ژئ قەدگوهيژت، دىيژت:
پيغەمبەرى -سلاڤ لى بن- گوت: ﴿الطُّهُورُ شَطْرُ الْإِيمَانِ﴾ پاقرى، يان
خوپاقركرن، نيشا باو ھەدييە.

وهەر چهنده د فقهئ ئيسلامئ دا دهمنئ بهحسئ خۇپاقژكرنئ دئيت، مهخسهد پئ پاكرا بئ نقيژئ ويئ دهسنقيژبييه ب رپكا خۇشويشتن ودهسنقيژ گرتئ، بهلئ خۇپاقژكرن د رامانا خۇ دا بهرفرههتره، چونكي خۇ دويركرنا مرؤقى ژ ههر پيساتيهكا حسئ، يان مهعنهوي يا ههبت رهنكهكئ خۇپاقژكرنئ، وزانايين ههديسئ ب خيلاف چووينه د شهرحكرنا گوتنا پينغهمهبرئ دا -سلاف لئ بن- دهمنئ دبيژت: خۇپاقژكرن نيقا باوهريييه، هندهك دبيژن: مهخسهد ب باوهريئ ل فيرئ نقيژئه، ونقيژ بيئ خۇپاقژكرن نابت، يهعني: ههر وهكي خۇشويشتن ودهسنقيژكرتن نيقهكا نقيژبييه.

وهندهك دبيژن: خهسلهتئين باوهريئ دو پشكن: پشكهك دلي پاقژ دكهن، وئهفه گوتن وكريارن، وپشكهك لهشي پاقژ دكهن، وئهفه خۇپاقژكرن ودهسنقيژكرتنه. و ب في چهندي (طوهوور) دبتنه نيقا باوهريئ. و خودئ چيتر دزانت.

چهقل بيست وئيك

كرنا پينج نقيژئين فهرز

و د نايهتهكا قورئانئ دا خودايئ مهزن ناقئ (باوهريئ) ل سهر نقيژئ دانايه دهمنئ دبيژت: ﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ﴾ (البقرة: ۱۴۳) يهعني: نهبوويه كو خودئ وان نقيژئين ههوه زهعئ بكهت بيتن ههوه بهري وهرگيرانا رووگهئ كرين. وموسلم ژ جابري فهدگوهيتت، دبيژت: پينغهمهبرئ -سلاف لئ بن- گوت: ﴿إِنَّ بَيْنَ الرَّجُلِ وَبَيْنَ الشَّرْكِ وَالْكَفْرِ تَرْكُ الصَّلَاةِ﴾ يهعني: د ناقههرا زهلامئ وكوفر وشركئ دا هيلانا نقيژبييه.

وئیمامیٰ بہیہقی دبیثت: د ناٹ عیبادهتی دا -ژبلی باوہرییٰ نہوا کوفرییٰ رادکہت- کارہک نینہ پیغہمبہری -سلاف لی بن- ناٹھی کوفرییٰ ل سہر ہیلانا وی دانابت نفیثرتی نہبت.

چہق بیست و دووی

دانا زہکاتی

کوئو ژئی ٹیک ژ سوینین سہرہکی یین ئیسلامیہ، و ژ بہر نہدانا ہندہک ئوبجاختین عہرہب بو زہکاتی، پشتی مرنا پیغہمبہری -سلاف لی بن- نہبوو بہکری حوکم ب کوفرییٰ ل سہر وان دا، وشہرییٰ وان کر.

خودایی مہزن دبیثرت: ﴿ وَمَا أَمْرُوا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ ﴾ (البینة: ۵) یهعنی: ہہما فہرمان ل وان ہاتبوو کرن کوئو ب دلسوژی پہرستنا خودی بکہن، ورووییٰ خو ژ شرکی وەرگیین، و ب کرنا نفیثرتی رابین، وزہکاتی بدن.

و د قورٹان وسونہتی دا گہف ب چوونا جہنہمی ل وان کہسان ہاتیہکرن ئہوین زکاتا مالیٰ خو نہدن.

چہق بیست و سیی

گرتنا روژیی

ژ بہر گوٹنا خودی: ﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كَتَبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كَتَبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴾ (البقرہ: ۱۸۳) یهعنی: گہلی ئہوین باوہری

ئینای، رۆژی ل سهر هه‌وه هاته فه‌رکرن وه‌کی کول سهر یئین به‌ری هه‌وه هاتییه فه‌رکرن دا هوین ب ته‌قوا بکه‌فن.

وئاشکه‌رایه کو رۆژی ژێ وه‌کی نقیژی ئیک ژ پینج سوینین ئیسلامی یئین سه‌ره‌کییه.

چه‌قل بیست و چاره‌

ئعتکاف

وئعتکاف مانا ل مرگه‌فتیه ب ئیه‌تا عیباده‌تی، خودای مه‌زن د ئایه‌ته‌کا قورئانی دا دبیت: ﴿وعهدنا الی ابراهیم واساعیل ان طهرا بیئتی للطائفین والعاکفین والرکع السُّجُود﴾ (البقرة: ۱۲۵) یه‌عنی: مه‌ وه‌حی بو ئیبراهیم وئیسماعیلی هنارت کو مالا من ژ هه‌ر پیساتیه‌کا هه‌ی پاقر بکه‌ن؛ وه‌ک پاراستن بو‌طه‌وافکه‌رین ل دۆر که‌عبی، وئهوین لی دمین، و نقیژی لی دکه‌ن.

و ژ سوننه‌تا پیغه‌مبه‌ری بوو -سلاف لی بن- هه‌ر سال ل ده‌ه رۆژین دویمه‌یه‌ی ژ هه‌یقا ره‌مه‌زانی وی ئعتکاف دکر، هه‌تا خودی ئه‌و بریه‌ نک خو، وه‌کی بوخاری وموسلم ژ عایشایی شه‌دگوه‌یزن.

چه‌قل بیست و پینج

کرنا چه‌ج

وکرنا چه‌جی ئیک ژ ستوینین ئیسلامیه، وه‌کی د ئایه‌تا قورئانی دا هاتی: ﴿ولله‌ علی الناس حج البیت من استطاع الیه سبیلا﴾ (آل عمران: ۹۷) یه‌عنی:

خودى ل سهر مرؤفان ههيه كو ئهو قهستا بهيتا وى بكهن بو كرنا چهجى يى بشيت وى چهندى بكهت.

چهقاي بيست و شهشاي

كرنا جيهاداي

خودايى مهزن دبيترت: ﴿ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَرِّضَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى الْقِتَالِ ﴾ (الأنفال: ۶۵) ئهى پيغهمبهر، تو خودان باوهران هان بده بو كرنا شهري.

وبوخارى وموسلم ژ ئهبوو هورهيرهى قهدگوهيتزن، دبيترت: پسيار ژ پيغهمبهرى -سلاڤ لى بن- هاتهكرن: چ كار ژ ههمييان باشته؟ وى گوت: باوهرييا ب خودى، گوتن: پاشى چ؟ وى گوت: جيهادا د ريكا خودى دا، گوتن: پاشى چ؟ گوت: كرنا چهجى ب رهنگهكى تمام.

چهقاي بيست و چهفتاي

ريباطا د ريكا خوداي دا

كو مرؤفهك خو تهرخان بكهت بو كرنا جيهادى، وئهو ب شى كارى شه بيتته گريدان، خودايى مهزن دبيترت: ﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ ﴾ (آل عمران: ۲۰۰) يهعنى: ئهى ئهويتن باوهري ب خودى و پيغهمبهرى وى ئيناي صهبرى بكيشن، و ل ههمبهرى دوژمنين خو دبپهن فرهه بن، و ل سهر

جیهادا د گهل نه یاریتین من ونه یاریتین خو د بهر دهوام بن، و د هه می حالین خو دا هوین ژ خودی بترسن.

ویبغه مبهه -سلاف لی بن- د گو تنه کا خو دا یا بوخاری ژئی قه دگو هیزت، دبیتت: ﴿رِبَاطُ يَوْمٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا﴾ مانا روزه کی د ریکا خودی دا بهر انبهه دوژمنی، چیتره ژ دنیا یی وهر تشته کی تیدا هه ی. ورباط بو جیهادی وه کی ئعتکافیهه بو نقیژی، چونکی رهنگه کی خو به ره هقیبا بهر دهوام د هه دووان دا هه به.

جهقأ بیست و جهشت

خو راگرتن ونه ره قینا ژ مهیدانا جیهادی

خودایی مهزن دبیتت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا زَحْفًا فَلَا تُولُوهُمُ الْاَدْبَارَ وَمَنْ يُولُوهُمْ يُؤْمِدْ دُبْرَهُ إِلَّا مَتَحَرِّفًا لِقِتَالٍ أَوْ مَتَحِيْرًا إِلَىٰ فِتْنَةٍ فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ وَبئْسَ الْمَصِيرُ﴾ (الأنفال: ۱۵-۱۶) نه ی نهوین باوهری ئینای، نه گهر هوین د شهری دا بهر انبهه کافران راوهستان و نیزیکی وان بوون هوین پشتا خو نه دهنه وان، و ژ وان نه ره قن، و موکم راوهستن، هندی خودیبه یی د گهل هه وه و نهو دئی هه وه ب سهه وان ئیخت. وهه چییی ژ هه وه ل ده می شهری پشتا خو بده ته وان، نهو تی نه بت یی بو حیله چه پ بده ت، یان خو ب کومه کا موسلمانین شه رکه ره را بگه هینت ل چی جهی نهو لی بن، نهو - یی پشت بده ت- هیژای غه زه با خودی بوو، و جهی وی جه هه مه، و نهو چ نه خو ش جهی لی زقرینیه.

جهق بیست و نهه

دانا خومس ژ غهئمه

خودایی مهزن دبیرت: ﴿وَأَعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ إِن كُنْتُمْ آمَنْتُمْ بِاللَّهِ﴾ (الأنفال: ۴۱)
 به‌عنی: وهوین بزائن کوئو مالئ هوین د جههادا د ریکا خودی دا ب دهست خوئو دئینن ژ پینج پشکین وی چار بو وان شه‌رکه‌رانه یئین ل شه‌ری ئاماده‌بووین، وپینجیکا مایی دئ بته پینج پشک: یا ئیکئی بو خودی وپیغهمبه‌ریه، د مفایین گشتی یئین موسلمانان دا دئیتته خه‌رجکرن، ویا دووی بو مرؤقین پیغهمبه‌ری یئین نیزیکه، کو بنه‌مالا هاشمی وموططه‌لبینه، ئه‌فه بو وان یا هاتییه دانان پیش زه‌کاتئ فه کو بو وان نه‌دورسته، ویا سییی بو ئیتیمان، ویا چاری بو هه‌ژارانه، ویا پینجی بو وی ریشگییه یئ چو مال د دهستی دا نه‌مای، ئه‌گهر هه‌وه باوهری ب خودی هه‌یه.

مه‌عنا: دانا پینج ئیکئی (خومسئ) ژ دستکه‌فتییان بو ئیمامی ژ باوهرییا شه‌رکه‌رانه.

جهق سیهه

نازاکرنا عه‌بدان د ریکا خودی دا

بوخاری وموسلم ژ پیغهمبه‌ری -سلاف لی بن- فه‌دگوه‌ئین، دبیرت: ﴿مَنْ أَعْتَقَ رَقَبَةً أَعْتَقَ اللَّهُ بِكُلِّ عَضْوٍ مِنْهَا عَضْوًا مِنْ أَعْضَائِهِ مِنَ النَّارِ﴾ به‌عنی: هه‌چییی

گهردهنهکی ئازا بکەت، خودی پیش هەر ئەندامهکی وی فه ئەندامهکی وی کەسی دی ژ ئاگری ئازا کەت.

چەقلا سیه وئیکی

دانا کفارهتان

وکفارهت عقوبه که خودی ددانته سەر وی مروقی بی هندهک گونههان دکەت، وچار رهنگین کفارهتان د کیتاب وسوننهتی دا هاتینه: کفارهتا کوشتنی، وکفارهتا ظهاری، وکفارهتا سویندی، وکفارهتا شکاندنا رۆژیی ب چوونا نغینی، وئهو کفارهتین نیزیکی وی چەندی ئەوین دبیتزی: فدیه.

چەقلا سیه ودوی

ب جهئینانا سۆز وپهیمانان

خودایی مهزن د دهسپیکا سوورهتا (المائدة) دا گازییهکی ئاراستهی خودان باوهران دکەت، ودبیتزی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوفُوا بِالْعُقُودِ﴾ (المائدة: ۱) بهعنی: گهلی خودان باوهران وان پهیمانین هوبن گری ددهن پینک بینن. و د ئایهتەکا دی دا دبیتزی: ﴿وَأَوْفُوا بِعَهْدِ اللَّهِ إِذَا عَاهَدْتُمْ وَلَا تَنْقُضُوا الْإِيمَانَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا﴾ (النحل: ۹۱) و د قی ئایهتا پیروز دا د گهل فهرمانا ب جهئینانا پهیمانی خودایی مهزن مه ژ هندی ددهته پاش کوئهم سویندین خو بشکیتین، و ل سۆز وپهیمانان لیقه بینن.

و د حەيسەکا دورست دا ھاتیبە کو ئیک ژ سالۆخەتین مرۆقی منافق ئەوہ
ئەو پەیمانا خۆب جہ نائینت، وغەدرئ دکەت.

چەقلا سېھ و سنیئ

شوکرنا نەمەتین خودای

وھنگی مرۆف سوپاییا خودئ دکەت سەرا قەنجیپین وی، ئەگەر ھات ووی
قەنجیپین خودئ ل بېرا خۆ ئینانەشە، وئعتراف پی کر، و د ئایەتەکی دا
خودای مەزن فەرمانئ ل مە دکەت کو ئەم وی ل بېرا خۆ بینین، وشوکرنا
نەمەتین وی بکەن، وکافرایی پی نەکەین، دەمئ دبیژت: ﴿فادکرونی اذکرکم
وأشکروالی وَلَا تَكْفُرُونَ﴾ (البقرة: ۱۵۲).

ویبەغەمبەری -سلاڤ لی بن- ب گۆتن وکریار بەرئ مە دایە ھندئ کو سەرا
ھەر نەمەتەکا خودئ د گەل مە بکەت ئەم شوکرنا وی بکەین، وەکی پشتی خوارن
و قەخوارنئ، یان رابوونا ژ خەوئ.. وھتد.

چەقلا سېھ و چارائ

پاراستنا ئەزمانائ ژ ھەر تەشەکلا زیدە و نەدورست

وەکی: درەوئ، وغەیبەتئ، وگۆتتین فەحش، وئاخفتنا زیدە و بی مفا..
وھتد. وئایەتین قورئانئ وھەدیسین پیبەغەمبەری -سلاڤ لی بن- دپرن ژ وان
دەقین فەرمانا ب گۆتتا راستی بی ل مە دکەن، و مە ژ درەوئ وگۆتتین بی خیر و

بی فایده ددهنه پاش، د نایه‌ته‌کی دا خودایی مه‌زن دبیژت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ﴾ (التوبة: ۱۱۹) یه‌عنی: گه‌لی ئه‌وین باوهری ئینای، ته‌وایا خودی بکه‌ن، و د گه‌ل راست‌گوییان بن.

ودبیژت: ﴿وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ﴾ (الإسراء: ۳۶) یه‌عنی: ل دویث وی تشتی نه‌چه بی ته زانین پی نه‌بت. وئه‌فه هندی دگه‌هینت کو دقیت مرۆف وی تشتی ب ئه‌زمانی خو بیژت یی راست بت وئوی زانین پی هه‌بت.

و د هه‌دیه‌سه‌کی دا یا ترمذی ژ موعاذی کوری جه‌به‌لی شه‌دگوه‌یزت، هاتییه کو پیغه‌مبه‌ر -سلاف لی بن- دبیژت: ﴿وَهَلْ يَكُفُّ النَّاسَ فِي النَّارِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ إِلَّا حَصَائِدُ أَلْسِنَتِهِمْ؟﴾ یه‌عنی: ئه‌ری ما تشته‌ک هه‌یه مرۆفان سه‌ر و سه‌ر به‌هاقیته د ئاگری دا ئه‌گه‌ر به‌ره‌مه‌ی ئه‌زمانی وان نه‌بت!

مه‌عنا: هه‌ما به‌س ئه‌زمان و به‌ره‌مه‌ی ویه، مرۆفی ده‌هاقیته د ئاگری دا، ئه‌زمانه مرۆفی ب سه‌ر دئیخت ووی سه‌ره‌راز دکه‌ت، وئوه وی دئیخت و شه‌رمزار دکه‌ت. له‌و دقیت مرۆف ل ئه‌زمانی خو یی هه‌سبار بت.

چه‌قی سیه‌ وینجا

پاراستنا ئیمانته‌ی

خودایی مه‌زن د نایه‌ته‌کی دا دبیژت: ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا﴾ (النساء: ۵۸) هندی خودییه فه‌رمانی ل هه‌وه دکه‌ت کو هوبن ئیمانته‌تان ل خودانین وان بزقینن.

و د حہ دیسہ کا خو دا یا بوخاری و موسلم ژ ئەبوو ہورہیرہی قہدگوہیزن، ہاتیبہ: ﴿ثَلَاثٌ مَنْ كُنَ فِيهِ فَهُوَ مُنَافِقٌ، وَإِنْ صَامَ وَصَلَى وَزَعَمَ أَنَّهُ مُسْلِمٌ: إِذَا حَدَّثَ كَذَبًا، وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ، وَإِذَا أَتَمَّنَ حَانَ﴾ سئ تشت ہنہ ہہچیئ ئەو ل نک ہہب ئەو منافقہ، ئەگەر خو ئەو رۆژیان بگرت، و نقیژان بکەت، و بیژت: ئەز موسلمانم، ئەگەر ناخفت درہوی بکەت، و ئەگەر سۆزەک دا ب جہ نہئنت، و ئەگەر ئیکی باوریا خو پئ ئینا و ئیمانہتەک دانا نک ئەو خیانہتئ بکەت.

چہقئ سیجھ و شہشئ حہرامیا کوشتا نہفسئ

خو دا پئ مەزن د ئایہتەکی دا دبیزت: ﴿وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ﴾ (النساء: ۹۳) ہہچیئ خودان باورہکی ژ قہستا بکوژت، جزایی وی جہنہمہ ئەو ہەر دئ تیدا مینت، و خودئ غەزەب ل وی کریبہ.

بوخاری و موسلم ژ عہدلالاھئ کورئ مہسعودی قہدگوہیزن، دبیزت: پیغەمبەری -سلاف لئ بن- گوٹ: ﴿قَتَلَ الْمُسْلِمَ كَفْرًا وَسَبَابًا فَسَوْقٌ﴾ شہرئ موسلمانئ کوفرہ، و گوٹنا خبەران بو وی فاسقیبہ.

چہقئ سیجھ و حەفتئ حہرامیا زناپئ

خو دا پئ مەزن د ئایہتا (۳۱ و ۳۲) ئیدا ژ سوورتا (النور) بەحسئ خودان باورین مپر وژن دکەت، و دبیزت: ﴿وَيَحْفَظُوا أَرْوَاحَهُمْ﴾ و ﴿وَيَحْفَظْنَ

فروجهن ﴿یہ عنی﴾: خوان باوہر ئەون یین نامویسا خو دپاریزن، و خو ژ کرنا فاحیشی ددەنە پاش.

وبوخاری وموسلم ژ ئەبوو هورەیری قەدگوهیزن: ﴿لَا يَزْنِي الزَّانِي حِينَ يَزْنِي وَهُوَ مُؤْمِنٌ﴾ ئەوی زنايي دکەت، ئەو وی کاری ناکەت و ئەو یی خودان باوہر.

چەقڵ سېھ وھەشتا

حەرامییا دزیی و خوارنا مالی حەرام

چ مالی دزیی بت، یان یی حیلە و بەرتیلان بت، خودای مەزن دبیژت: ﴿وَلَا تَأْكُلُوا اَمْوَالِكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ﴾ (البقرة: ۱۸۸) مالی خو د ناڤهرا خو دا ب نەحەقی نەخون.

ویبەغەمبەری -سلاف لی بن- د خوتبا حەجا خاترخواستنێ دا ل (مینایی) بو موسلمانان ئاشکەرا کر کو مالی وان ل وان یی حەرامە.

چەقڵ سېھ و نەھتا

تەقوا د خوارن و قەخوارنێ دا

کو مرۆڤ خو ژ خوارن و قەخوارنێن حەرام و یین (شوبه) تیدا بدەتە پاش، د حەدیسەکی دا یا بوخاری وموسلم ژ نوعمانی کورێ بەشیری قەگواستی هاتییه کو حەلال یی ئاشکەرایە و حەرام یی ئاشکەرایە، و د ناڤهرا وان دا

ہندہک تشتتین نہاشکھرا ہنہ، گہلہک کہس نزانن، وھہچیئی خو ژ وان تشتتان بدہتہ پاش ئەوی نامویسا خو و دینئی خو پاراست، وھہچیئی کہفتہ ناٹ وان تشتتین شوہہ ئەو کہفتہ ناٹ حہرامیئی.

بوخاری و موسلم ژ ئەبوو ہورہیرہی فہدگوئین، دبیتت: پیغہمبہر -سلاٹ لی بن- دبیتت: ﴿إِنِّي لَأَنْقَلِبُ إِلَىٰ أَهْلِي فَأَجِدُ التَّمْرَةَ سَاقِطَةً عَلَىٰ فِرَاشِي أَوْ فِي بَيْتِي فَأَرْفَعُهَا لِأَكْلِهَا ثُمَّ أَخْشَىٰ أَنْ تَكُونَ مِنَ الصَّدَقَةِ فَأَلْقِيهَا﴾ ئەز دچمہ مال وئەز قہسپہکی ل مال یان ل سەر جہئ خو دبینم، قیجا ئەز وی رادکەمہ بەر دەقی خو دا بخوم، پاشی ئەز دترسم ئەو ژ مالی زہکاتئی بت، لەو ئەز وی دھاقتیم.

چہقلا چلا

ل بەرخۆنہ کرنا جلکلا حہرام

و ب کارنہ ئینانا ئامانین حہرام

ژ بەر حەدیسە ئەنەسئ کورئ مالکی ئەوا بوخاری و موسلم ژئ فەگوہیزن: ﴿مَنْ لَبَسَ الْحَرِيرَ فِي الدُّنْيَا فَلَنْ يَلْبَسَهُ فِي الْآخِرَةِ﴾ ھەچیئی کراسئ ئاقرمیشی ل دنیا ئی بکەتە بەر خو، ل ئاخەرەتئ ئەو وی ناکەتە بەر خو.

و حەدیسە حوزیفەئ: ﴿لَا تَلْبَسُوا الْحَرِيرَ وَلَا الدِّيْبَاجَ، وَلَا تَشْرَبُوا فِي آيَةِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَلَا تَأْكُلُوا فِي صَحَافِهَا فَإِنَّهَا لَهُمْ فِي الدُّنْيَا وَهِيَ لَكُمْ فِي الْآخِرَةِ﴾ جلکئی ئاقرمیش و ديباجی نەکەنە بەر خو، و ئاقتئ ب ئامانئ زبیر و زبقی فەنەخون، و خوارنئ تبتدا نەخون، چونکی ئەو بو وانە ل دنیا ئی و بو ھەو نە ل ئاخەرەتئ.

چه قایل چل وئیک

خودویرکرنا ژ موژیلییین حهرام

بین کو دژی شریعتی بن، خودی دبیت: ﴿قُلْ مَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ مِنَ اللَّهِو وَمِنَ التَّجَارَةِ﴾ ئەی موحه ممهه، تو بیته: ئەو تشتی ل نک خودی هه ی ژ خیری چیتره ژ موژیلاهی و بازرگانییی.. ئەفه هنگی بوو ده می موژیلاهی و بازرگانی بووینه ئاستهنگ د ناچهرا وان وکرنا نقیژا ئەینییی دا.

چه قایل چل و دووی

ئابور د خهرجکرنا دا

ژ بهر گوتنا خودی: ﴿وَالَّذِينَ إِذَا انْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا﴾ (الفرقان: ۶۷) ئەوین ده می مالی خهرج دکهن، ئیسرافتی ناکهن، وقه لسییی ژی ناکهن، و د ناچهرا وئ چهندی دا د ناخنجینه.

و موسلم ژ موغیره یی کورپی شوعبه یی فه دگو هیت، دبیت: پیغه مبهری - سلاف لی بن- ئەم ژ سئ تشتان داینه پاش: به لافکرنا گوتگوتکان، وزه عیکرنا مالی، و پسیارکرنا زیده.

چھقآ چل و سببآ ھیلانا دلرہشا و حہسوبدیبیآ

وئاشکھرایہ کو حہسوبدی ئیکہمین گونہہ بوو بیئ تھمرییا خودی پیئ
ھاتیہ کرن، دھمی ئبلیسی حہسوبدی ب ئادھمی بری، و ژ خو نہگرتی بو وی
بچتہ سوجدی، قیچا خودی لہعنہت لی کرن.

وخودایی مہزن د ئایہتہکی دا نیشا مہ دایہ کو تھم خو ب وی بپاریزین
ژ خرابییا وی کھسی حہسوبدیبی ب خہلکی دہت، دھمی دبیتت: ﴿مَنْ شَرَّ
حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ﴾ (الفلق: ۵) وئہفہ ہندی دگہینت کو خرابییا مروقی حہسوبد
گہلہکھ.

و د حہدیسا تھنسی دا تھوا موسلم ژئ فہدگوھیتت، ھاتیہ پیغہمبہر
-سلاف لی بن- دبیتت: ﴿وَلَا تَحَاسَدُوا﴾ ھوین حہسوبدیبی ب ئیک و دو
نہبن.

چھقآ چل و چارآ حہرامییا بہحسکرنا ژ نامویسا خہلکآ

خودایی مہزن د ئایہتہکی دا دبیتت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ
الْمُؤْمِنَاتِ لَعْنُوفٍ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ (النور: ۲۳) ہندی تھون یین تاوانا زناپی ژ

بی بهختی ب دویف وان ژنین بی گونهه و خودان باوهر قهندن، ئەوان ل دنیا بی وئاخه تی له عنه تی هاتینه کرن.

و د گه له ک هدیستین دورست ژی دا هاتییه کو موسلمان برایی موسلمانیه، خوینا وی و مالی وی و نامویسا وی ل سهر بی دی حه رامه.

چه قی چل وینج

ئیخلاص و خودویرکنا ژ ریمه تی

خودایی مهزن دبیت: ﴿وَمَا أَمْرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾ (البینه: ۵) یه عنی: فه رمان ب تشته کی ل وان نه هاتبوو کرن ژبلی هندئ کو ئەو ب ئیخلاص په رستنی بو خودی بکن. وئایهت د قی ده رباره بی گه له کن.

و موسلم ژ ئەبوو هورهیره ی قه دگوهیت، کو پیغه مبه ر -سلاف لی بن- دبیت: ﴿قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: اِنَا اَعْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشَّرْكَ، فَمَنْ عَمِلَ لِيْ عَمَلًا اشْرَكَ فِيْهِ مَعِيَ غَيْرِيْ، فَاَنَا مِنْهُ بَرِيءٌ، وَهُوَ لِلَّذِيْ اشْرَكَ﴾ یه عنی: خودی دبیت: ئەز ژ هه ر شریکه کی بی منه ترم ژ شریکایی، قیجا هه چیی کاره کی بو من بکهت، وئیکتی دی د گه ل من بکه ته شریک، ئەزی به ریمه ژ وی، و ئەو کار بو وییه یی وی کریه شریک.

مه عنا: ئەو کار ژ وی نائیته قه بویلکرن.

چہقلا چل وشہشلا

کہیفہاتنا ب باشیلا و ب خہمکہفتنا ب خرابیلا

ژ بہر وی ہدیسا تہبرو داوود ژ عومہری فہدگوہیت، وتیدا ہاتیہ: ﴿وَمَنْ سَرَتْهُ حَسْبَتُهُ وَسَاعَتْهُ سَيِّئَتُهُ فَهُوَ مُؤْمِنٌ﴾ وھچیی باشییا وی کہیفا وی بینت، وخرابییا وی وی ب خہم بیخت، تہو خودان باوہرہ.

چہقلا چل وھفتلا

توبہکرنا ژ گونہھلا

ژ بہر گوتنا خودی: ﴿وتوبوا الى الله جميعا أيها المؤمنون لعلكم تفلحون﴾ (النور: ۳۱) وھوبن ھمی گہلی خودان باوہران بو نک خودی توبہ بکن، دا ھوبن ئیفلہحی بیبن. وموسلم ژ پیغہمبہری -سلاف لی بن- فہدگوہیت، کو وی روژی سہد جارن داخوآزا غفراندنا گونہھان بو خو ژ خودی دکر.

چہقلا چل وھہشتلا

دانا قوربانان

ژ بہر گوتنا خودی: ﴿فصل لربك وانحر﴾ (الکوثر: ۲) یہعنی: تو نقیژی بو خودایح خو بکہ، وقوربانی بو وی پیشکیش بکہ.

وقوربان وی حه‌یوانی فهدگرت یی حه‌جی ل مینایی فهدکوژن، ههر وه‌سا ئەو حه‌یوانی مروزف ل جه‌ژنا قوربانی فهدکوژت، ههر وه‌سا ئەو عه‌قیق ژی یی ب هله‌کفته‌نا بوونا زارۆکی دئیتته فهدکوشتن.

وییشکیشکرنا قوربانان، ب هه‌می ره‌نگین وان ژ سونه‌تا پیغه‌مبه‌رییه -سلاف لی بن-، ووی ب خو ئەف چه‌نده کربوو، وه‌کی د حه‌دیسین دورست دا هاتی.

چه‌قلا چل ونه‌هل

گوهدارییا کاربده‌ستان

ژ به‌ر گوتنا خودی: ﴿أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ﴾ (النساء: ۵۹) یه‌عنی: هوبن گوهدارییا خودی وگوهدارییا پیغه‌مبه‌ری ویا کاربده‌ستین خو بکه‌ن.

وکاربده‌ستین موسلمانان مه‌زنین وانه یین حوکمی خودی ل سه‌ر وان ب کاردئین، وهنده‌ک دبیزن: ئەو مه‌زنین سه‌ریین جه‌ادینه، وهنده‌ک دبیزن: ئەو زانایین دینینه.. ودبت ئەو یا گشتی بت.

ویپه‌مه‌به‌ر -سلاف لی بن- دبیزت: ﴿مَنْ اطاعني فقد اطاع الله، وَمَنْ عَصَانِي فَقَد عَصَى اللَّهَ، وَمَنْ يَطع الامير فقد اطاعني، وَمَنْ يعص الامير فقد عَصَانِي﴾ یه‌عنی: هه‌چی بی گوهدارییا من بکه‌ت، ئەو وی گوهدارییا خودی کر، وه‌چی بی گوهدارییا من نه‌که‌ت، ئەو وی گوهدارییا خودی نه‌کر، وه‌چی بی گوهدارییا ئەمیری بکه‌ت، ئەو وی گوهدارییا ئەمیری بکه‌ت، ئەو وی گوهدارییا من نه‌کر.

چھقلا پینجیئی

خودانا د گھل کوما خودان باوهران

ژ بہر گوتنا خودی: ﴿واعتصموا بحبلِ اللهِ جميعاً ولا تفرقوا﴾ (آل عمران: ۵۹) یه‌عنی: هوین هه‌می خو ب ودریسی خودی قه بگرن، وژیکفه نه‌بن. وموسلم ژ ئەبوو هورده‌یره‌ی قه‌دگوه‌یزت، دبیتژت: پینغه‌مبهر -سلاڤ لی -بن- دبیتژت: ﴿من خرج من الطاعة وفارق الجماعة ثم مات مات ميتة جاهلیة﴾ هه‌چیئی ژ گوهدارییی دهرکه‌فت، وپشت بدهت جماعه‌تی پاشی بمرت، ئەو دئ مرت مرنه‌کا جاهلی.

چھقلا پینجلا وئیکلا

دادییا د ناقبه‌را خه‌لکی دا

ژ بہر گوتنا خودی: ﴿واذا حکمتم بین الناس أن تحکموا بالعدل﴾ (النساء: ۵۸) یه‌عنی: خودی فه‌رمان ل هه‌وه کریبه کو ئەگهر هه‌وه حوکم د ناقبه‌را خه‌لکی دا کر هوین حوکمی ب دادییی بکه‌ن. ودبیتژت: ﴿واقسطوا ان الله یحب المقسطین﴾ (الحجرات: ۹) یه‌عنی: هوین دادییی بکه‌ن، خودی حه‌ز ژ وان دکه‌ت یتن دادییی دکه‌ن.

چه‌قل پینجی و دوویی

فهرمانا ب باشییی و پاشقه‌برنا ژ خرابییی

ژ بهر گۆتتا خودی: ﴿وَلتكن مِنْكُمْ أمةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ (آل عمران: ۱۰۴) یه‌عنی: بلا هنده‌ک د ناف هموه دا هه‌بن خلکی بۆ خیریی گازی بکه‌ن، و فهرمانا ب باشییی بکه‌ن، و پاشقه‌برنا ژ خرابییی بکه‌ن، و ئەو ئەون ییتن ب مراد دکه‌فن.

و موسلم ژ ئەبوو سه‌عیدی فه‌دگوه‌یزت، دبیژت: پیغه‌مبه‌ری -سلاف لی بن- دبیژت: ﴿من رای مِنْكُمْ مُنْكَرًا فليغيره بِيَدِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فبلسانه، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فبقلبه، وَذَلِكَ أضعف الايمان﴾ یه‌عنی: هه‌چییی ژ هه‌وه خرابییه‌ک دیت بلا ب ده‌ستی خۆ بگوه‌ژت، و ئەگه‌ر نه‌شیا بلا ئەو وی ب ئەزمانی خۆ بگوه‌ژت، و ئەگه‌ر نه‌شیا بلا ب دلێ خۆ بگوه‌ژت، و ئەو لاوازترین باوه‌رییه.

چه‌قل پینجی و سییی

هاریکارییا ل سه‌ر باشییی

ژ بهر گۆتتا خودی: ﴿وتعاونوا على البر والتقوى ولا تعاونوا على الاثم والعدوان﴾ (المائدة: ۲) یه‌عنی: ل سه‌ر باشی و ته‌قوایی هاری ئیک و دو بکه‌ن، و ل سه‌ر گونه‌هێ و ته‌عدایی هاری ئیک و دو نه‌که‌ن.

بوخاری وموسلم ژ نهنسی کورپی مالکی فهدگوہیزن، دبیتزت: پیغہمبہری -سلاٹ لی بن- دبیتزت: ﴿انصر اخاک ظالما او مظلوما﴾ برایی خو ب سہریٹخہ یی زوردار بت، یان زورداری لی ہاتبتہ کرن، زہلامہ کی گوت: نہگہر زورداری لی بیتہ کرن دی وی ب سہریٹخہم، بہلی نہگہر نہو یی زوردار بت چاوا وی ب سہریٹخہم، پیغہمبہری -سلاٹ لی بن- گوت: ﴿تمنعہ من الظلم فذلک نصرک ایاہ﴾ نہہیلہ نہو زورداریی بکہت، ئەفہ تہ نہو ب سہریٹخست.

چھقلا پینجلا وچارلا

شہرم

بوخاری ژ نہبوو مسعودی ئەنصاری فهدگوہیزت، دبیتزت: پیغہمبہری -سلاٹ لی بن- گوت: ﴿ان مما ادرک الناس من کلام النبوة الاولى اذا لم تستح فاصنع ما شئت﴾ یه عنی: ژ تشتی گہشتییہ مروقان (یان مروث گہشتینی) ژ گوتنا پیغہمبہرینییا ٹیکتی: نہگہر تو شہرم نہکھی، یا تہ دقیت بکہ.

بوخاری وموسلم ژ عہبدللاہی کورپی عومہری فهدگوہیزت، دبیتزت: پیغہمبہری -سلاٹ لی بن- گوہ ل زہلامہ کی بوو شیرہت ل برایہکی خو کر کو شہرم نہکہت، ئینا پیغہمبہری -سلاٹ لی بن- گوتتی: ﴿دعه فإن الحياء من الايمان﴾ یه عنی: وی بہیلہ ہندی شہرمہ ژ باوہریییہ.

چه قای پینجای وینجای قهنجییا د گهل دهیبابان

خودئ دبیژت: ﴿ وَوَصِيًّا الْاِنْسَانَ بِوَالِدِيهِ اِحْسَانًا ﴾ (الأحقاف: ١٥) یه عنی:
مه شیرهت ب قهنجییا د گهل دهیبابان ل مروقی کریمه.

بوخاری وموسلم ژ عهبدللاهئ کورئ مهسعودئ قهدگوهیزن، دبیژت: من
پسیارا پیغه مبهری -سلاڤ لی بن- کر: نهو چ کاره یئ خودئ ژ هه مییان پتر
حهز ژئ دکت؟ وی گوت: نقیژا ل دهمن وئ بت، من گوتئ: پاشی چ؟ وی
گوت: قهنجییا د گهل دهیبابان، من گوتئ: پاشی چ؟ وی گوت: جیهادا د ریکا
خودئ دا.

چه قای پینجای وشهشای مروقایینای

کو مروث د گهل مروقین خوئی باش بت، وقهنجیئی د گهل وان بکهت،
بوخاری وموسلم ژ نهسهئ کورئ مالکی قهدگوهیزن دبیژت: پیغه مبهر -سلاڤ
لی بن- دبیژت: ﴿ من احب ان يبسط له في رزقه وان ينسأ له في اثره فليصل
رحمه ﴾ یه عنی: هه چیئی حهز بکهت رزقی وی بهرفرهه بت، وشوینواری وی
بمینت بلا یئ ب مروقایینی بت.

چھقائ پینجائ وھفتائ ئەخلاقائ باش

و ب تاییه تی کو مروؤف کھریا خوؤ داکھت، و خوؤ مھزن نھ کھت، و یئی نھرم وھلیم بت.

خوؤئ د ئایتھ کئی دا مھدحیین ھندھک خودان باوھران دکھت و دبئیژت:
﴿ وَالكَاطِمِينَ الْغَيْظِ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴾ (آل عمران: ۱۳۴)
یھ عنی: ئھوئین کھریا خوؤ دادکھن، و ل خھلکی دبوؤرن، و خوؤئ حھز ژ قھنجیکاران دکھت.

و ژ سالوؤخھتین پیغھمبھری -سلافا لئ بن- وھکی صھحابی ژئئ قھدگھویژن،
وی ئھخلاقھ کئی بلند ھبھوو، وئھو نھ یئی فھحش بوو، گوؤنئین کرئت نھدگوؤتن،
و دگوؤت: ﴿ ان من خيارکم احسنکم اخلاقا ﴾ یئی ژ ھھوھ ھھمیان چئتر ئھوھ یئی
ئھخلاقئ وی باشتر بت.

چھقائ پینجائ وھھشتائ

قھنجییا د گھل وان یئین ل بن دھستائ مروؤفا ل بن

وھکی عھبھد و خزمھتکاران، بوخاری و موسلم ژ ئھبوو ذھرری قھدگھویژن،
دبئیژت، پیغھمبھری -سلافا لئ بن- گوؤت: ﴿ ان اخوانکم خولکم جعلھم اللھ

تَحْتَ ایدیکم فَمَنْ كَانَ اخوه تَحْتَ يَدِيهِ فليطعمه مِمَّا يَأْكُلُ و ليلبسهُ مِمَّا يلبسُ وَلَا تُكَلِّفُوهُمْ مِنَ الْعَمَلِ مَا يَغْلِبُهُمْ فَإِنْ كَلَّفْتُمُوهُمْ مَا يَغْلِبُهُمْ فَأَعِينُوهُمْ عَلَيْهِ ﴿٤٣﴾ نهُ عهبد و خزمه تکارین ل بن دهستی ههوه براین ههوه نه خودی ئیخستینه بن دهستی ههوه، قیجا ههچیئی ژ ههوه برایی وی ل بن دهستی وی بت، بلا ژ وی خواری بدهتی یا نهُ دخوت، و ژ وی جلکی بکته بهر یی نهُ ل بهر خو دکت، وباری نهُ نهشینی ل وان نهکن، وئهگر ههوه لی کر، هوین هاری بکن.

چه قالی پینجالی ونه هالی

کو عهبد گوهدارییا سهییدی خو بکته

وکانی چاوا ژ باوهرییه سهیید قهدری عهبدی خو بگرت، و هسا ژ باوهرییه عهبد ژ گوهدارییا سهییدی خو بکته، و بی نهمرییا وی نهکته، بوخاری و موسلم ژ عهبد لاهی کوری عومه ری فه دگو هیزن، دبیرت: پیغه مبهری - سلاف لی بن- گوژ: ﴿٤٤﴾ اِنْ الْعَبْدُ اِذَا نَصَحَ لِسَيِّدِهِ و احسن عبادة ربه فله اجره مرتین ﴿٤٥﴾ نهگر بهنی گوهدارییا سهییدی خو بکته، و ب باشی پهرستنا خودایی خو بکته، خیرا وی دوجارکی دی گهنتی.

چه قالی شیستی

قهدرگرتنا عهالی

کو مافی وان بیاریزت، و قهدری وان بگتر، و وان فیری حه قییبی و دینی بکته، ب تاییه تی کچان، ژ بهر گوژتا پیغه مبهری - سلاف لی بن-: ﴿٤٦﴾ من عال

جاریتین حتّیٰ تبلغا جاء یوم القیامة انا و هو هکذا ﴿﴾ ههچیئی دو کچان ب خودان بکعت هتا مهزن دبن، رۆژا قیامه تی دئی نیت ئەز و ئەو دھۆسا.. وههردو تلبلین خۆ گههاندنه ئییک.

جهقئ شییست وئیکئ قیانا دیندار و خودان باوهران

ژ بهر وئ هه دیسی یا موسلم ژ نه بوو هورهیره ی شه دگوهیژت، دبیزرت: پیغه مبهری - سلاف لی بن - گوئ: ﴿ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّىٰ تَأْمِنُوا، وَلَا تَأْمِنُوا حَتَّىٰ تَحَابُوا، أَوْ لَا أَدْلِكُمْ عَلَىٰ شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمُوهُ تَحَابْتُمْ؟ أَفَشِئُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ ﴾ یه عنی: ئەز ب وی که مه یئ نه فسا من د دهستان دا هوین ناچنه به هه شی هتا هوین باوهرییی نه ئینن، وهوین باوهرییی نائینن هتا هوین ههز ژ ئییک و دو نه کهن، وما ئەز شته کی بۆ هه وه نه بیژم ئە گهر هوین بکهن هوین دئی ههز ژ ئییک و دو کهن؟ سلافی د ناڤهرا خۆ دا به لاف بکهن.

جهقئ شییست و دویئ به رسفدانا سلافئ

ژ بهر گوئنا خودایی مهزن: ﴿ وَإِذَا حَيَّيْتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا ﴾ (النساء: ٨٦) یه عنی: ئە گهر سلاف ل هه وه هاته کرن هوین به رسفا وئ بدنه وهکی وئ یان ب رهنگه کی باشته.

و ژ بهر وی هدیسی یا نهوو سه‌عیدی خودری فه‌دگوهیژت، کو پیغه‌مبه‌ری -سلاف لی بن- به‌حسی مافین ریکی کر وئاشکه‌را کر کو ئیک ژ وان به‌رسثدانا سلاقییه. وئو هدیسا به‌ری نوکه ژی مه فه‌گیپرای هندئ دگه‌هینت کو سلاف فیانی د نا‌قبه‌را موسلمانان دا به‌لاف دکه‌ت.

جه‌ق‌ل شیست وسیی

سه‌ره‌دانا نساخان

ژ بهر وی هدیسی یا بوخاری و موسلم ژ به‌ررائی کورئ عازبی فه‌دگوهیژن، دبیزت: پیغه‌مبه‌ری -سلاف لی بن- فرمان ب‌ه‌فت تشتان ل مه کر.. وئیک ژ وان تشتان سه‌ره‌دانا نساخانه.

و موسلم ژ ته‌وانی فه‌دگوهیژت، کو پیغه‌مبه‌ری -سلاف لی بن- گوتیه: ﴿عَائِدِ الْمَرِيضِ فِي خُرْفَةِ الْجَنَّةِ حَتَّى يَرْجِعَ﴾ یه‌عنی: نه‌وی سه‌ره‌دانا نساخی دکه‌ت، نه‌و ل سه‌ر ریکه‌کا به‌حششیه‌ه‌تا دزقرته‌فه.

جه‌ق‌ل شیست وچار

کرنا نه‌یژل ل سه‌ر مریین موسلمانان

بوخاری و موسلم ژ نه‌وو هوره‌یره‌ی فه‌دگوهیژن، کو پیغه‌مبه‌ر -سلاف لی بن- د گوتنه‌کا خو‌دا مافی موسلمانی ل سه‌ر موسلمانی ئاشکه‌را دکه‌ت و دبیزت: نه‌و پینجن.. وئیک ژ وان دویکه‌فتنا جه‌نازه‌یانه.

وموسلم ژ ئهوبانی قه دگوهیزت، دبیت: پیغه مبهیر -سلاف لی بن- دبیت: ﴿من صلی علی جنازة فله قیراط ومن شهد دفنها فله قیراطان القیراط مثل أحد﴾
 یه عنی: هه چیبی نقیژی ل سهر جه نازه یه کی بکهت، هندی قیراته کی خیر بو وی
 هه نه، وهه چیبی د گهل بمینت هه تا ئه و دئیتته قه شارتن دو قیرات بو وی هه نه،
 وههر قیراته ک هندی چیا یی ئو خودیبه.

جه قلی شیست وینجلی بهر سقانا وای یلی دبیت

موسلم ژ ئه بوو موسایئ ئه شعهری قه دگوهیزت، دبیت: من گوهد ل
 پیغه مبهیری -سلاف لی بن- بوو دگوت: ﴿اذا عطس احدکم فحمد الله فشمتموه
 واذا لم یحمد الله فلا تشمتموه﴾ یه عنی: ئه گهر ئیک بیئزی و همدما خودی کر هوبن
 بهر سقا وی بدن، و ئه گهر همدما خودی نه کر هوبن بهر سقا وی نه بدن.

جه قلی شیست وشه شلی نه قیانا کافر و فاسقان

خودی دبیت: ﴿لا یتخذ المؤمنون الکافرین اولیاء من دون المؤمنین﴾ (آل
 عمران: ۲۸) یه عنی: بلا خودان باوهر کافران بو خو نه کهنه دوست و سهرکار
 و خودان باوهران بهیلن.. و ل جهه کی دی دبیت: ﴿یا ایها الذین آمنوا لا تتخذوا
 عدوی وعدوکم اولیاء تلقون الیهم بالمودة وقد کفروا بما جاءکم من الحق﴾

(الممتحنة: ۱) یه‌عنی: ئەهی ئەوین باوهری ئینای، هوبین دوژمنین من و دوژمنین خو بو خو نه‌که‌نه دۆست و سه‌رکار قیانا خو بده‌نی، و وان کوفر ب وئ حه‌قیی کرابه یا بو هه‌وه هاتی.

چه‌قل شیست و چه‌فتا

قه‌درگرتنا جیرانی

خودئ دبیژت: ﴿وبالوالدين احسانا وبذي القربى واليتامى والمساكين والجار ذی القربى والجار الجنب والصاحب بالجنب﴾ (النساء: ۳۶) یه‌عنی: خودئ فه‌رمان ب قه‌نجیی ل هه‌وه کرابه د گهل ده‌یاب و مرۆقین نیزیك، وئیتیم و هه‌ژار و جیرانی مرۆقی هه‌وه بت، و جیرانی ب ره‌خ هه‌وه‌قه بت، و هه‌قالی ب ره‌خ هه‌وه‌قه بت.

بوخاری و موسلم ژ عایشایی قه‌دگوه‌یزن دبیژت: من گوهل ل پیغه‌مبه‌ری بوو -سلاف لی بن- گؤ: ﴿مَا زَالَ جَبْرِيلُ يوصيني بالجار حتى ظننت انه سيورثه﴾ یه‌عنی: جبریل ما شیره‌ت ب جیرانی ل من کر هتا من هزر کری کو ئەو دئ میراتگریا وی که‌ت.

چه‌قل شیست و هه‌شتا

قه‌درگرتنا میفانی

ژ به‌ر هه‌دیسا بوخاری و موسلم ژ ئەبوو شوهره‌یحی قه‌دگوه‌یزن، دبیژت: پیغه‌مبه‌ری -سلاف لی بن- گؤ: ﴿من كان يؤمن بالله واليوم الآخر فليكرم

صَیْفَه ﴿ یه عنی: ههچییی باوهری ب خودی وړوژا دویماهییی ههبت بلا ئه و
قهدری میثانی خو بگرت.

چھق شیسټ ونهه

ستاره کرنا گونههکارن

ژ بهر هه دیسا بوخاری وموسلم ژ عهبدللاهئ کورئ عومهری قه دگوهیزن،
دبیژت: پیغه مبهه - سلاف لی بن- دبیژت: ﴿ وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ
الْقِيَامَةِ ﴾ یه عنی: ههچییی موسلمانه کی ستاره بکهت خودی ژی وړوژا قیامه تی
دی وی ستاره کهت.

چھق ههفتیئ

طهبرال سهه نه خو شییئ

وخو دویر کرنا ژ هه رامئ

خودی دبیژت: ﴿ وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ وَأَنَا لِكَبِيرَةِ الْأَعْلَى الْخَاشِعِينَ ﴾
(البقرة: ۴۵) یه عنی: هوبن داخو ازا هاریکارییی ژ خودی بکهن ب ریکا صهبری
ونقیژئ، وئو کاره کی مهز نه ل سهه وان نهبت یین ژ خودی دترسن.
و ژ بهر هه دیسا بوخاری وموسلم ژ ئه بوو سه عیدئ خودی قه دگوهیزن،
دبیژت: پیغه مبهه - سلاف لی بن- دبیژت: ﴿ وَمَا مِنْ مُسْلِمٍ يُصِيبُهُ آذَى مِنْ مَرَضٍ

فَمَا سِوَاهُ إِلَّا حَطَّ اللَّهُ بِهِ مِنْ سَيِّئَاتِهِ كَمَا تَحَطُّ الشَّجَرَةُ وَرَقَهَا ﴿﴾ یه‌عنی: نه‌خوشییه‌ک
یان موصیبه‌ته‌کا دی ناگه‌ته موسلمانه‌کی ئەگەر خودی گون‌هه‌تین وی وه‌سا ژئ
نه‌وه‌رنه‌ت وه‌کی دار به‌لگین خو‌ دورینه‌ت.

ئه‌فه ئەگەر وی صه‌بر ل سه‌ر وی نه‌خوشییی کیشا.

جه‌قل جه‌فتل وئیکل

زوه‌دا د دنیا‌ی دا

موسلم ژ ئەبوو سه‌عیدی فه‌دگوه‌یت، دبیژت: پیغه‌مبه‌ری -سلاف لی
بن- گۆت: ﴿﴾ ان‌ الدُّنْيَا حُلُوَّةٌ خَضِرَةٌ، وَاِنَّ اللّٰهَ مُسْتَخْلِفُكُمْ فِيهَا فَنَظَرُ كَيْفَ تَعْمَلُونَ،
فَاتَّقُوا الدُّنْيَا وَاتَّقُوا النِّسَاءَ، فَاِنَّ اَوَّلَ فِتْنَةٍ اِسْرَائِيلَ كَانَتْ فِي النِّسَاءِ ﴿﴾ یه‌عنی: هندی
دنیا‌یه یا شرین وکه‌سه‌که، و خودی هوین ب جیگری لی دانا‌ینه و دی به‌ری خو
ده‌تی کانی هوین دی چ کاری که‌ن، قیجا هوین خو ژ دنیا‌یی پباریزن، و خو ژ
ژنکان پباریزن، چونکی ئیکه‌مین فتنه‌ ئسرائیلیان ژ ژنکان بوو.

جه‌قل جه‌فتل و دویل

غیره‌تا بو خودل بت

بوخاری ژ ئەبوو هوره‌یره‌ی فه‌دگوه‌یت، دبیژت: پیغه‌مبه‌ر -سلاف لی
بن- دبیژت: ﴿﴾ ان‌ الله عزّ وجلّ یغار، و ان‌ المؤمن یغار، و غیره‌ الله ان‌ یأتی المؤمن ما

حرم الله عز وجل عَلَيْهِ ﷻ یه عنی: ہندی خودایی مہزنہ غیرہتی دکہت، و خودان باوہر غیرہتی دکہت (یئ ب غیرہتہ)، و غیرہتا خودی ئەوہ خودان باوہر وی تشتی بکہت یئ خودی ل سہر حہرام کری.

وئاشکہرایہ کو غیرہتا خودان باوہری ژئ بو خودیئہ، یه عنی: ژ بہر ہندیئہ دەمی ئەو دبیئت پی ل ئەمری خودی دئیئہدان.

ژ ئەبوو سہعیدی خودری ژئ دئیئہ فہگواسستن، دبیئت: پیئغہمبہر -سلاف لی بن- دبیئت: ﴿الْغَيْرَةَ مِنَ الْإِيْمَانِ﴾ یه عنی: غیرہت ژ باوہریئہ.

جہقئ حہفتئ و سبیئ

پشتدانا لەغوئ

خودی دبیئت: ﴿قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ﴾ (المؤمنون: ۳) یه عنی: ب راستی ئەو خودان باوہر ب ئیفلح کەفتن یئین د نئیئین خو دا ب ترس، وئوین پشت دەنہ لەغوئ.

ولہغو، ئەو گۆتئا پویچ وپەلاچہیہ یا چو خیر تیدا نہبت، وچو فایدہ ژئ نہگہہتہ خودانی.

ویئغہمبہر -سلاف لی بن- د گۆتنہکا خو دا دبیئت: ﴿مَنْ حَسَنَ اسْلَامَ الْمَرْءِ تَرَكَ مَا لَا يَعْنِيهِ﴾ ژ باشییا موسلمانہتییا مروئی ئەوہ ئەو وی تشتی بہیلت یئ مایی وی تی نہجت.

چہ قیٰ حہفتیٰ و چاریٰ

مہر دینا

خودی دبیٹت: ﴿ وسار عوا الی مغفرۃ من ربکم وجنۃ عرضہا السموات والارض اعدت للمتقین الذین ینفقون فی السراء والضراء ﴾ (آل عمران: ۱۳۳-۱۳۴) یہ عنی: ہون لہزی بؤ غہ فراندنی ژ خودایئ خو بکن، وبؤ بہ حہشتہ کا فرہہییا وی ہندی عہرد وعہسمانانہ بؤ تہ قواداران ہاتیبہ بہرہہ فکرن، ٹہوین ل بہرتہنگی وبہر فرہہیئی مالی خہرج دکہن.

چہ قیٰ حہفتیٰ وینجیٰ

دلوقانی ب بچویکیٰ وقہدرگرتنا مہزنای

موسلم ژ جہریی قہدگوهیزت، دبیٹت: پیغہ مہر -سلاٹ لی بن- دبیٹت: ﴿ من لا یرحم الناس لا یرحمہ اللہ تعالیٰ ﴾ یہ عنی: ہہچیئ دلوقانیئ ب مروشان نہبت، خودایئ مہزنای دلوقانیئ پی ناہت.

وموسلم ژ عہدلالاہی کورئ عہمری قہدگوهیزت، دبیٹت: پیغہ مہری -سلاٹ لی بن- گوت: ﴿ من لم یرحم صغیرنا ولم یعرف حق کبرنا فلئیس منا ﴾ یہ عنی: ٹہوی دلوقانیئ ب بچویکیٰ مہ نہبت، وحقی مہزنی مہ نہزانت، ٹہو نہ ژ مہیہ.

چەقاي حەفتاي وشەشاي پيکئينا لیککەفتييان

خودئ ديبئزت: ﴿ انا المؤمنون اخوة فأصلحو بين اخويكم ﴾ (الحجرات: ۱۰) يهعنى: ههما خودان باوهر برايئن ئيكن قئيجا هوين برايئن خو پيئك بينن. و د حەديسئن دورست دا هاتيبه كو پئغەمبەرى -سلاڤ لئ بن- دەستوبرى ب درەوئ ژئ دايبە ئەگەر ئارمانج ژئ ئەو بت مروڤ دو ليككەفتييان پيئك بينت.

چەقاي حەفتاي وحەفتاي كو مروڤاي ئەو بو خەلكاي بڤيئت يا بو خو دڤيئت

بوخارى ژ ئەنەسى قەدگوهيئت، ديبئزت: پئغەمبەر -سلاڤ لئ بن- ديبئزت: ﴿ لا يؤمن احدكم حتى يحب ل اخيه ما يحب لنفسه ﴾ يهعنى: باوهر ييا ئيئك ژ ههوه تمام نابت هەتا وئ ئەو بو برايئ خو بڤيئت يا وئ بو خو دڤيئت. و هەر دكەفتە د بن قئئ خالئ دا كو مروڤ نەخوشيبئ ژ ريكا خەلكي راکەت، وەكى د وئ حەديسئ دا هاتئ يا بوخارى و موسلم ژ ئەبوو هورەيرەئ قەدگوهيئن، ديبئزت: پئغەمبەر -سلاڤ لئ بن- ديبئزت: ﴿ الايمان بضع وستون -

أَوْ بَضْعٍ وَسَبْعُونَ شُعْبَةً - أَعْلَاهَا قَوْلٌ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَذْنَاهَا إِمَاطَةُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ ﴿﴾ یه‌عنی: باوهری شیست و تشتهک یان هفتی و تشتهک چه‌قن، چه‌قی ژ هه‌مییان بلندتر گوتنا (لا إله إلا الله)ه، وچه‌قی نزمتر لادانا نه‌خوشیییه ژ ږیکئی.

هیثییا مه ژ خودایی مه‌زن ئه‌وه ئه‌و باوهرییا تمام ب رزقی مه بکه‌ت.
وهمد وشوکر بووی خودایی بن یی ته‌وفیقا مه بو‌قی کاری دای.

زنجىرا ۋەشانىن پەرتووكخانەيا نوورسى
ژ پەرتووكىن سەيدا تەحسىن ئىبراھىم دۇسكى

۱- شۆقەكرنا عەقىدا طەحاۋى.

۲- كورتىيا چەق وتايىن باۋەرىيى.